

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief d.d. 7 juni jl. van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake de derde voortgangsrapportage doorlopende leerlijnen taal en rekenen (Kamerstuk 31 332, nr. 16).
Vragen zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Van Bochove

Adjunct-griffier van de commissie,
Boeve

Inhoudsopgave

I.. Vragen en opmerkingen uit de fracties

1. Inleiding

Doorlopende toetslijn taal en rekenen

2. Invoering van de referentieniveaus

2.1 Referentieniveaus in het po en so

Eindtoets en leerling- en onderwijsvolgsysteem in het po en so
Afbakening van overdracht leerling-gegevens

2.2 Examinering en referentieniveaus in het vo en mbo

Rekentoets: herkansingen en afnamemoment in het vo
De uitslagregel in mbo-4

2.3 Invoeringstraject in het vo en mbo

– Aandacht voor leerlingen met dyslexie en dyscalculie

– Evaluatie en monitoring

– Mogelijkheden voor bijsturing

Prestaties in het vo en het mbo

Evaluatie eerste prestaties

3. Voorbereidingen van scholen bij de invoering van referentieniveaus

3.1 Voorbereidingen in het so

3.2 Voorbereidingen in het vo

Schoolbreed taal- en rekenbeleid

4. Ondersteuning van leraar en school

4.1 Deskundigheidsbevordering leraren

4.2 Ondersteuning door educatieve organisaties

II. Reactie van de minister

I. Vragen en opmerkingen uit de fracties

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de voortgangsrapportage inzake de implementatie van het referentiekader taal en rekenen. Deze leden onderschrijven de aanscherping van de slaag- /zakregeling in het voortgezet onderwijs (vo), de invoering van de centrale eindtoets en de invoering van een leerlingvolgsysteem. Voorts zijn deze leden content met de stappen die de minister zet om de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs te verbeteren. De leden onderschrijven graag het standpunt van de Onderwijsraad, zoals verwoord in haar advies «Een stevige basis voor iedere leerling»¹: «Referentieniveaus zijn een middel om de kwaliteit van het onderwijs in de basisvaardigheden te verbeteren en doorlopende leerlijnen te bevorderen.» Door het invoeren van referentieniveaus taal en rekenen kunnen de ambities die het kabinet heeft uitgesproken in drie actieplannen worden verwezenlijkt en kunnen de prestaties in het gehele basis-, voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs stijgen. Zoals de minister terecht in haar brief stelt, moeten scholen in vooral het voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) stevig de schouders onder het versterken van het taal- en rekenonderwijs zetten. De leden van deze fractie zien aanleiding tot het stellen van een aantal vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige voortgangsrapportage. Zij achten het van groot belang dat alle jongeren op school zoveel mogelijk worden voorbereid op de reken- en taalvaardigheid die zij in hun latere leven nodig hebben om volwaardig te kunnen functioneren in de maatschappij. Zij zien de referentieniveaus niet als een lat die hoger is komen te liggen opdat er een strengere selectie kan plaatsvinden, maar als een stimulans opdat alle jongeren hun reken- en taalvaardigheid beter gaan ontwikkelen, inclusief

¹ Bijlage bij de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 22 juni jl. inzake de Beleidsreactie advies Onderwijsraad «Een stevige basis voor iedere leerling».

de jongeren die meer dan gemiddeld moeite hebben met taal en / of rekenen. Deelt de minister deze benadering, zo vragen deze leden.

De leden van de PVV-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige voortgangsrapportage inzake de implementatie van het referentiekader taal en rekenen. De leden van deze fractie zijn positief over de stappen die worden gezet, met name op het gebied van centrale toetsing in het primair onderwijs, het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs, alsmede de aanscherping van de examen-eisen in het voortgezet onderwijs.

De leden van de CDA-fractie merken op in hun reactie op de voortgangsbrief dat over de invoering van de referentieniveaus vorig jaar uitvoerig gediscussieerd is in de Kamer bij de behandeling van het wetsvoorstel referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen¹. De leden hebben toen aangegeven achter dit wetsvoorstel te staan. Niet alleen zorgt het voor een goede waarborg van de kwaliteit van de kerntaken van onderwijs: rekenen en taal, maar tevens maakt het duidelijk wat elke leerling op een bepaald moment moet kennen en kunnen. De afgelopen jaren was er veel kritiek van de ontvangende partijen in het onderwijs over het niveau van taal en rekenen bij de bij hen instromende leerlingen. Dat moet met de volledige invoering van de referentieniveaus verleden tijd zijn. Dit herstelt het vertrouwen tussen de diverse onderwijssoorten.

Bij de behandeling hebben deze leden tevens aangegeven blij te zijn dat er ambitie zit in de referentieniveaus, waarmee alleen al door de invoering ervan de prestaties van de leerlingen omhoog moeten gaan om het gewenste niveau te halen. Op deze plek willen de leden van deze fractie nogmaals het belang herhalen van het goed beheersen van de kernvaardigheden taal en rekenen. Een goede beheersing hiervan is niet alleen van belang bij taal en rekenen, maar ook nodig voor sociale vaardigheden. Zonder een goede taalbeheersing is het immers veel lastiger om vol vertrouwen sociale contacten te leggen en te onderhouden. Ook zijn de leden verheugd te lezen dat scholen voorafgaande aan de invoering van de referentieniveaus al veel meer tijd aan rekenen en taal zijn gaan besteden. Dit is des te belangrijker omdat vaak blijkt dat taalsterke en rekensterke scholen het goed doen bij taal en rekenen omdat zij onder andere voldoende tijd aan deze vakken besteden, deze tijd nuttig besteden en de prestaties van hun leerlingen goed volgen. Voorts willen de leden van voornoemde fractie de scholen een compliment uitdelen dat zij op zo'n goede wijze bezig zijn de omslag naar het werken met de referentieniveaus te maken. Hieruit blijkt eens te meer de brede steun voor de referentieniveaus en het belang dat ook scholen hieraan hechten. Over de brief van de minister hebben deze leden nog enkele vragen. Voorts vragen de leden de minister om de in deze brief genoemde Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) voor te hangen in de Kamer.

De leden van de SP-fractie merken op het goed te vinden dat er in het onderwijs veel aandacht is voor rekenen en taal. Er is in de brief van de minister veel aandacht voor toetsen. De leden merken op dat met toetsen de kwaliteit van het onderwijs niet verbetert, hooguit wordt deze gemeten. De leden hebben enkele vragen over de voortgangsrapportage implementatie referentiekader taal en rekenen.

Doorlopende toetslijn taal en rekenen

De leden van de CDA-fractie vragen of de minister een nadere toelichting kan geven waarom in het voortgezet onderwijs een diagnostische toets nodig is om het niveau van de leerling te bepalen, aangezien dit niveau toch ook blijkt uit het leerlingvolgsysteem.

¹ Kamerstukdossier 32 290.

Kan de minister nog eens toelichten wat een diagnostische toets precies inhoudt en waarom zij van mening is dat zij hiermee niet ingrijpt in de ruimte van scholen, zo vragen zij.

De leden van de SP-fractie merken op dat er veel verplichte toetsen bijkomen in het po, so, vo en mbo. Hoe voorkomt de minister dat met de vele verplichtingen de ruimte die een school heeft om zelf het onderwijs in te richten, ernstig wordt verkleind, willen de leden weten.

2. Invoering van de referentieniveaus

2.1 Referentieniveaus in het po en so

De leden van de SP-fractie merken op dat sinds augustus basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs verplicht zijn om hun onderwijs te verzorgen op basis van de referentieniveaus. Zijn ondertussen alle scholen hiermee aan de slag gegaan? Wat zijn de praktijkervaringen hiermee? Hoe wordt deze verplichting beoordeeld door schoolleiders en leraren? Ook moet per leerling een onderwijskundig rapport worden opgesteld met gegevens over de score van een leerling ten opzichte van de referentieniveaus. Hoe beoordelen docenten het werken met deze onderwijskundige rapporten? Hoeveel tijd is een docent hier gemiddeld aan kwijt? Hoe beoordelen scholen in het voortgezet onderwijs de rapporten? Hoe volgt de minister de ervaringen en voortgang van deze nieuwe verplichtingen, zo vragen de leden.

Eindtoets en leerling- en onderwijsvolgsysteem in het po en so

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de eindtoets vanaf 2013 wordt afgenomen in het reguliere primair onderwijs en vanaf 2015 in het speciaal onderwijs. De minister merkt daarbij op dat leerlingen niet kunnen slagen of zakken voor deze eindtoets. Het wordt wat haar betreft geen criterium voor toelating tot het voortgezet onderwijs, maar een indicatie voor doorverwijzing naar het voortgezet onderwijs. Kan de minister nader toelichten hoe zij kennelijk wil voorkomen dat scholen voor voortgezet onderwijs leerlingen in de toekomst kunnen gaan weigeren op grond van een teleurstellend resultaat op de eindtoets, zo vragen de leden.

Afbakening van overdracht leerling-gegevens

De leden van de VVD-fractie wijzen op de passage in de brief van de minister waarin staat dat zij per AMvB zal aangeven welke gegevens een school in het overdrachtdossier mag opnemen. Gezamenlijk met de Wet bescherming persoonsgegevens wordt zo een kader geschapen waarbinnen scholen keuzes kunnen maken over welke gegevens daadwerkelijk tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs worden uitgewisseld. Graag vernemen de leden of de gekozen constructie, inclusief mogelijke regionale verschillen van gegevensverwerking, niet de gewenste uniformiteit van de uit te wisselen informatie in de weg zal staan.

De leden van de PVV-fractie vragen of de minister kan garanderen dat, indien scholen verschillende leerlingvolgsystemen gebruiken, een efficiënte overdracht van gegevens zal plaatsvinden.

De leden van de CDA-fractie zijn tevreden over het gezamenlijke advies van de diverse sectorraden en de Algemene Vereniging van Schoolleiders (AVS) over het leerlingdossier. Dit is heel belangrijk voor de door deze leden altijd bepleitte «warme» overdracht. Voor het leerlingdossier en de

overdracht moeten goede afspraken worden gemaakt zodat de leerling en zijn ouders weten hoe lang gegevens worden bewaard en met wie deze gegevens worden gedeeld. Uit vorige onderzoeken bleek dat scholen hier nogal wisselend mee omgingen. Hoe staat dat nu, zo vragen de leden. De leden zijn het eens met het wettelijk regelen van alleen het hoogstnodige, maar zij willen niet dat hierdoor onderscheid gaat ontstaan op fundamentele zaken zoals hiervoor genoemd, te weten: hoe lang gegevens worden bewaard en met wie deze gedeeld worden.

2.2 Examinering en referentieniveaus in het vo en mbo

De leden van de PvdA-fractie onderkennen dat, zoals rekenvaardigheid en wiskundig inzicht niet helemaal met elkaar overeenkomen, ook taalvaardigheid niet de enige vaardigheid is die wordt getoetst bij het schoolvak Nederlands. Is het de bedoeling van de minister dat taalzwakke leerlingen ook binnen het vak Nederlands zelf compensatie kunnen vinden? Welke overwegingen liggen ten grondslag aan de verschillende positionering van de toetsing van de rekenvaardigheid en de taalvaardigheid, zo vragen deze leden.

De leden van de SP-fractie merken op dat in het voortgezet onderwijs de exameneisen in rap tempo veranderen. Er is sprake van stapelen van maatregelen. Ziet de minister dit ook, zo willen deze leden weten. Hoe wordt de effectiviteit van afzonderlijke maatregelen gemeten? Is de minister voornemens om de komende jaren nog meer te sleutelen aan de exameneisen in het voortgezet onderwijs, vragen de leden van voornoemde fractie.

Rekentoets: herkansingen en afnamemoment in het vo

Graag vernemen de leden van de VVD-fractie in hoeverre de rekentoets van het wiskunde-examen verschilt. Voorts willen de leden graag weten waarom de herkansing voor de rekentoets losstaat van de herkansingen bij het centraal examen, aangezien de rekentoets wel meetelt in de zogenaamde «kernvakkenregel»?

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de rekentoets in het laatste of voorlaatste jaar van het voortgezet onderwijs moet worden afgelegd en dat deze toets éénmaal herkanst mag worden. De leden begrijpen dat de afname van de rekentoets voor scholen organiseerbaar moet blijven en dat een veelheid aan herkansingsmogelijkheden kan ontaarden in een onmogelijke opgave voor de onderwijspraktijk. De leden vragen of het de bedoeling kan zijn dat een scholier die in het voorexamenjaar ook bij de herkansing niet beter scoort dan een 4 daarmee straks meteen kansloos is voor het examen en eigenlijk net zo goed de opleiding kan staken. Welke oplossing staat de minister bij zulke voorspelbare probleemgevallen voor ogen?

De uitslagregel in mbo-4

De leden van de PVV-fractie merken op dat de minister voorstelt om in het belang van een goede doorstroom naar het hoger beroepsonderwijs studenten van mbo-4 vanaf 2015–2016 toe te staan slechts één onvoldoende (ten minste een vijf) te halen voor Nederlands, Engels en rekenen. De leden van deze fractie vragen of een leerling met een vijf voor een vak dat relevant is voor de vervolgopleiding op het hoger beroepsonderwijs drempelloos kan instromen, bijvoorbeeld met een onvoldoende voor rekenen naar een economische opleiding. Indien dit het geval is, vindt de minister dit wenselijk? Zo nee, wat zijn de mogelijkheden om dergelijke situaties te voorkomen, zo vragen deze leden.

2.3 Invoeringstraject in het vo en mbo

De leden van de PvdA-fractie merken op dat vanaf het schooljaar 2013–2014 in het voortgezet onderwijs de examens Nederlands zijn afgestemd op de referentieniveaus en dat de centraal ontwikkelde rekentoets wordt toegevoegd aan het eindexamen. Hoe wordt de huidige populatie scholieren geïnformeerd en voorbereid op deze wijzigingen in de examenregeling? Er klinken vanuit het onderwijsveld tegenstrijdige geluiden over de vaardigheden die voor de reken- en taalvaardigheid moeten worden getoetst. Wanneer komt er volledige duidelijkheid hierover, zodat de scholieren precies kunnen weten wat hen boven het hoofd hangt? Hoeveel trekt de minister ervoor uit dat de besluitvorming in dezen wordt omgezet in voorbeeldexamens, syllabi en toetswijzers die bruikbaar zijn in de onderwijspraktijk op de scholen, zo vragen de leden van deze fractie.

– Aandacht voor leerlingen met dyslexie en dyscalculie

De leden van de PvdA-fractie zijn van oordeel dat niet iedere leerling die met dyscalculie te kampen heeft, de pas naar het hoger onderwijs hoeft te worden afgesneden. Sommige rekenzwakke jongeren kunnen immers met goed gevolg een hbo-opleiding doorlopen die slechts een gering beroep doet op hun beperkte rekenvaardigheid. Kan de minister melden of en hoe het protocol dyscalculie, dat naar verwachting in 2012 verschijnt, recht gaat doen aan dit gegeven, zo vragen de leden.

De leden van de CDA-fractie zijn blij met de aandacht voor leerlingen met dyslexie en dyscalculie. Kan de minister toch de twijfel bij de leden weghalen dat dit voldoende is? Het kan immers niet de bedoeling zijn dat deze leerlingen zwaar worden getroffen door deze maatregelen, zo stellen de leden.

– Evaluatie en monitoring

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de minister het denkbaar noemt dat zorgleerlingen of leerlingen met achterstanden in het voortgezet onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs ondanks extra onderwijsinspanningen de voor hen bedoelde niveaus niet halen. Hoe gaat de minister voorkomen dat de betreffende leerlingen als kansloos worden vermalen in ons onderwijsbestel, zonder dat recht wordt gedaan aan de talenten die zij wel degelijk hebben, zo vragen deze leden.

– Mogelijkheden voor bijsturing

De leden van de VVD-fractie merken op dat de mogelijkheid tot het tijdelijk bieden van een extra herkansingsmogelijkheid voor de rekentoets een optie is die de minister in haar brief openhoudt. Wat verstaat de minister in dezen onder «tijdelijk» en wat verstaat zij onder «passende maatregelen», zo vragen de leden van de voornoemde fractie.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de minister de mogelijkheid openhoudt dat zij de invoering in het voortgezet onderwijs en in het mbo bijstuurt, indien mocht blijken dat (te) veel leerlingen, ondanks de extra onderwijsinspanningen, hun basisvaardigheden niet op de voor hen bedoelde referentieniveaus beheersen. Geldt iets dergelijks tevens, als mocht blijken dat de toetsen vatbaar zijn voor kritiek en in onvoldoende mate gericht zijn op de basisvaardigheden, zo vragen zij.

De leden van de CDA-fractie zijn blij met mogelijkheid dat de minister kan besluiten de pilotfase te verlengen indien blijkt dat het invoeringsjaar niet haalbaar is. Bestaat voor scholen die nu al goed bezig zijn en het wel redden de mogelijkheid om dit toch in geplande schooljaar in te voeren?

De leden van de SP-fractie stellen dat, wanneer veel leerlingen niet het gewenste niveau van de rekentoets behalen, de minister de pilotfase kan verlengen of de mogelijkheid kan geven voor extra herkansingen. Wat is voor de minister een reden tot uitstel? Hoeveel procent van de leerlingen moet aan het gewenste niveau voldoen van het betreffende onderwijsniveau, zo vragen de leden. Ook willen zij weten wat de gewenste tussenstappen zijn, zodat bij de beoogde invoeringsdatum het niveau op orde is. Kan de minister dit aangeven per onderwijsniveau, zo vragen de leden.

Prestaties in het vo en het mbo

De leden van de CDA-fractie vragen naar de stand van zaken met betrekking tot prestaties van vwo-leerlingen, aangezien de dit niet terugvinden in de brief van de minister.

Door de invoering van de vereisten voor de cijfers voor de kernvakken zullen naar verwachting meer leerlingen zakken voor hun eindexamen. Kan de minister een inschatting maken van het percentage dat voor haar acceptabel is? Uit de brief blijkt dat vmbo en mbo3 en mbo2 -leerlingen tot nu toe de meeste moeite hebben om het benodigde referentieniveau te halen. Gaat de minister extra maatregelen treffen om deze scholen en leerlingen extra te ondersteunen, zo willen deze leden weten.

Evaluatie eerste prestaties

De leden van de SP-fractie merken op dat uit de tweede «meting taal en rekenen» uit 2011 blijkt dat in geen enkele onderwijssector op geen enkel onderdeel het beoogde referentieniveau voor 100% wordt behaald. Niet zelden ligt het percentage zelfs onder de 50%. Legt de minister de verantwoordelijkheid hiervoor niet te veel bij de scholen wanneer zij schrijft dat scholen in het vo en mbo stevig moeten inzetten op de versterking van het taal- en rekenonderwijs? Welke consequenties heeft dit voor de invoering van de referentieniveaus, zo vragen deze leden.

3. Voorbereidingen van scholen bij de invoering van referentieniveaus

3.1 Voorbereidingen in het so

De leden van de SP-fractie willen weten hoe met de referentieniveaus in het (v)so ingespeeld wordt op het maatwerk dat nodig is in dit type onderwijs. Wat is het nut van generieke referentieniveaus in het speciaal onderwijs waar een grote diversiteit aan leerlingen is? Wat is de reactie van de minister op de VO-Raad die stelt dat de verscherpte eindexameneisen naar verwachting bij zullen dragen aan de uitval van zorgleerlingen, zo vragen deze leden.

3.2 Voorbereidingen in het vo

Schoolbreed taal- en rekenbeleid

De leden van de VVD-fractie danken het College voor Examens voor haar advies over de motie van de Kamerleden Van Dijk (CDA) en Van Dijk (SP)¹. In zijn conclusies stelt het College voor Examens dat de consequenties

¹ Kamerstuk 32 290, nr. 19.

van schoolbreed taalbeleid niet opwegen tegen de behaalde winst bij spelling en grammatica. Daarom heeft het College alternatieve «sturingsmogelijkheden» onderzocht. De leden van deze fractie zijn blij met de acties die de minister onderneemt naar aanleiding van de door het College gedane suggesties. Graag vernemen de leden wanneer de minister de Kamer zal informeren over de uitkomsten van de gesprekken inzake schoolbreed taalbeleid.

De leden van de CDA-fractie stellen een vraag over het niet uitvoeren van de aangenomen motie-Van Dijk (CDA) en Van Dijk (SP). De strekking van deze motie was dat scholen aandacht voor taal en rekenen schoolbreed moeten invoeren; immers ook voor aardrijkskunde heb je Nederlands nodig. Op welke manier wordt deze schoolbrede invoering geborgd, zonder deze motie, vragen de leden. Kan de minister uiteenzetten hoe scholen hiermee tot een aantal jaren geleden mee omgingen, aangezien het toen nog wel eens voorkwam dat een leerling bijvoorbeeld een halve punt aftrek kreeg voor onjuist taalgebruik.

4. Ondersteuning van leraar en school

4.1 Deskundigheidsbevordering leraren

De leden van de PVV-fractie merken op dat kennis met betrekking tot taal en rekenen aan het einde van de lerarenopleidingen landelijk wordt getoetst. De leden vernemen graag welke organisatie verantwoordelijk wordt voor deze toetsing.

4.2 Ondersteuning door educatieve organisaties

De leden van de PvdA-fractie zijn van oordeel dat het belang van de reken- en taalvaardigheid er niet mee is gediend als dit op de scholen voor voortgezet onderwijs een exclusieve verantwoordelijkheid wordt van de secties wiskunde en Nederlands. Het betreft immers vakoverstijgende vaardigheden die integraal onderdeel moeten vormen van het schoolbeleid. Nu wil de minister met de VO-Raad, de AOC-Raad, de vakinhouderlijke verenigingen, de stichting voor de beroepsgerichte vakken in het vmbo, Cito, SLO en het Steunpunt taal en rekenen in gesprek gaan over schoolbreed taal- en rekenbeleid. Welke voortgang heeft de minister inmiddels hiermee geboekt? Hoe gaat zij voorkomen dat dit allemaal blijft steken bij een overleg in de leemlagen van het onderwijsveld dat geheel voorbijgaat aan de man of vrouw die als professional voor de klas staat? Heeft de minister ook al de organisatie voor rekenonderwijs (NVORWO), de organisatie van wiskundedocenten (NVvW) en het sectiebestuur Nederlands van de vereniging Levende Talen geraadpleegd over het invoeringstraject? Welke knelpunten hebben deze organisaties daarbij geïdentificeerd?

De leden van voornoemde fractie juichen toe dat de lerarenopleidingen vanaf de cohort 2011–2012 de kennisbases taal en rekenen voor de pabo en de kennisbases voor de tweedegraads lerarenopleidingen zullen invoeren. Kan de minister melden of er wat dit betreft ook ontwikkelingen in gang zijn gezet voor de kennisbases voor de universitaire lerarenopleidingen, inclusief de educatieve minors, zo vragen deze leden.

De leden van de PVV-fractie merken op dat het Cito eind 2011 een leerlingvolgsysteem oplevert dat speciaal bedoeld is voor de specifieke doelgroepen van het speciaal onderwijs. Deze leden vragen of de minister van plan is scholen verplicht gebruik te laten maken van dit specifieke leerlingvolgsysteem. Zo nee, waarom niet, zo vragen de leden van voornoemde fractie.